

نگاهی تاریخی به سنت راهپیمایی اربعین

اگرچه زیارت قبر امام حسین (ع) در روز اربعین توسط جابر بن عبدالله انصاری مرسوم شد، اما بنیانگذار پیاده‌روی دسته جمعی در اربعین حسینی، مرحوم شیخ انصاری متوفی سال ۱۲۸۱ ه. ق بود که چنین حرکتی را به عنوان رسم و نمادی برای شیعیان معرفی کرد. این رسم بعد از مدتی به فراموشی سپرده شد ولی مجدداً توسط محدث نوری احیا شد و به عنوان رسم و سنتی نیکو در میان شیعیان رواج یافت. این عالم بزرگوار اولین بار در عید قربان به پیاده‌روی از نجف تا کربلا اقدام کرد که سه روز در راه بود و حدود ۳۰ نفر از دوستان و اطرافیان وی را همراهی می‌کردند. از آن زمان، محدث نوری تصمیم گرفت هر سال این کار را تکرار کند. ایشان آخرین بار در سال ۱۳۱۹ هجری، با پای پیاده به حرم ابا عبدالله حسین (ع) مشرف شد. این اقدام، زمینه‌ساز پیاده‌روی بسیاری از عاشقان اهل بیت (ع) شد و در راستای انجام این مراسم معنوی، برخی علما و مراجع تقلید نیز پای پیاده به کربلا رفتند، از جمله این افراد میرزا آقاقلی تبریزی، یکی از مراجع عالی قدر جهان تشیع بود که چندین بار پای پیاده از عتبه علوی رهسپار عتبه حسینی شد. ایشان در باره مراقبه و بزرگداشت روز اربعین حسینی می‌گوید: «بر مراقبه کننده الزام است که بیستم صفر (روز اربعین) را برای خود، روز حزن و ماتم قرار دهد و بکوشد که امام شهید (ع) را در مزار حضرتش زیارت کند؛ هر چند تنها یک بار در تمام عمرش باشد.»

با کودتای بعثی‌ها در عراق و ضدیت آنها با اسلام و اعلام فتوای آیت الله العظمی حکیم مبنی بر خروج بعثی‌ها از اسلام، سختگیری‌های حکومت بعث بر شیعیان تشدید شد. سیاست سرکوب و آدم‌کشی حکومت بعثی با گرایش‌های تند ناسیونالیسم عربی به همراه سیاست تجاوز سرزمینی و گسترش ارضی، عراق را به سمت یک فضای شدیداً امنیتی سوق داد. صدام حسین، به بهانه‌های مختلف کسانی را که تصور می‌کرد با او هماهنگ نیستند یا مخالفند، سر به نیست و از هر رویه‌ای برای سرکوب استفاده می‌کرد. آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، این شرایط را سخت‌تر کرد و ایرانی‌های مقیم عراق اخراج شدند. الگوهای مختلف عزاداری جامعه شیعیان نیز هدف دولت بعثی قرار گرفت.

تقریباً طی ۳۰ سال حکومت صدام، مراسم راهپیمایی اربعین به طور رسمی در عراق برگزار نشد و اگر شیعیانی اقدام کردند، از راه‌های مخفی و خارج از دید مأموران و از طریق روستاها و نخلستان‌ها به سمت کربلا حرکت می‌کردند، بدون آنکه تظاهراتی در این جهت داشته باشند. قتل عام‌های شیعیان توسط صدام، مخاطره‌آمیز بودن این اعمال را بیش از پیش می‌کرد.

بعد از سقوط رژیم بعث و اعدام صدام، هر چند عراق، همزمان به مشکل حضور خارجی‌ها و خطر حضور القاعده، بعثی‌های تروریست و ده‌ها بحران داخلی و خارجی مبتلا شد. با وجود این، حرکت عمومی شیعیان عراق، ایران، لبنان، قلیف و احصاء (در عربستان)، پاکستان، افغانستان، اروپا، آمریکا و... برای زیارت حضرت سیدالشهداء (ع) موج جدیدی را در جهان اسلام به دنبال آورد. از سوی دیگر، ظهور مسلحانه پدیده‌های وهابی که مانند زمان ظهور وهابیت، به مراکز شیعی حمله‌ور شدند و حرم امامین عسکریین (ع) را در سامرا منفجر کردند و عتبات عالیات را مکرر مورد هجوم قرار دادند. این بار شیعیان بیش از پیش یکدیگر را یافتند و حول وجود حضرت سیدالشهداء (ع) و عاشورا متحد شدند. اکنون چندسالی است که شکل جدیدی از زیارت اربعین آشکار شده است؛ زیارتی که آرام‌آرام هویت جدید شیعه را در عراق و خاورمیانه و سپس جهان رقم زده است.